

ЯВОН В.М.

*аспірант кафедри «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ШЛЮБНИХ УСТАНОВОК МОЛОДІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сучасне українське суспільство переживає період соціальної нестабільності, спричиненої повномасштабною війною, економічною кризою, масовою міграцією та змінами соціальних ролей. Ці фактори суттєво впливають на соціальні інститути, зокрема на сім'ю, та трансформують шлюбні установки молоді. Молодь, як найбільш соціально та психологічно мобільна група, чутливо реагує на зміни у структурі цінностей суспільства та соціальних норм, що позначається на їх мотивації до створення сім'ї, готовності до шлюбу та очікуваннях від майбутнього партнера. Дослідження цих процесів є важливим для формування соціально-психологічних програм підтримки молоді та прогнозування розвитку інституту сім'ї в Україні.

Сім'я як соціальний інститут відіграє ключову роль у забезпеченні соціальної адаптації особистості, формуванні її ціннісних орієнтацій, соціально-психологічних навичок та готовності до партнерських відносин. Через сім'ю молодь засвоює базові норми поведінки, моделі взаємодії та

способи вирішення конфліктів, що формують її здатність до інтеграції у соціум та до успішного виконання ролей дорослого члена суспільства [1].

Шлюбні установки молоді формуються під впливом комплексної взаємодії внутрішніх та зовнішніх чинників, що охоплюють як особистісні характеристики, так і соціальні умови. До внутрішніх чинників належать психоемоційні особливості молодої людини, зокрема мотивація, яка проявляється у прагненні створити сім'ю, відповідати за партнера та дітей і підтримувати довготривалі взаємовідносини. Велику роль відіграють цінності, що формують уявлення про важливість сім'ї, шлюбу, партнерства та батьківства, а також визначають емоційні пріоритети у взаємодії з партнером. Значним аспектом є емпатія та здатність до емоційної підтримки, що проявляється у вмінні розуміти почуття іншого, бути емоційно чутливим і забезпечувати психологічну стабільність у відносинах. Крім того, комунікативні навички відіграють важливу роль, оскільки вони дозволяють відкрито і конструктивно спілкуватися, ефективно вирішувати конфлікти, домовлятися та планувати спільне життя [2].

Зовнішні чинники включають умови соціального середовища та суспільні процеси, які значно впливають на формування шлюбних установок молоді. Соціальна нестабільність, що проявляється через війну, політичну та економічну невизначеність, підвищення тривожності та стресових ситуацій, створює нові виклики для молодих людей у сфері сімейних відносин. Економічна ситуація, яка характеризується фінансовою нестабільністю, безробіттям та обмеженими ресурсами, змушує молодь відкладати вступ у шлюб і планування народження дітей. Значний вплив має сімейне оточення, що включає традиції родини, досвід батьківських стосунків, сімейні цінності та рольові моделі, які формують уявлення молоді про шлюб і сім'ю. Крім того, медіа та соціальні мережі відіграють важливу роль, адже вони пропонують популярні моделі поведінки, впливають на культуру споживання, поширюють інформаційні меседжі про шлюб і сім'ю та відкривають доступ до західних і альтернативних моделей партнерства [1].

В умовах соціальної нестабільності спостерігається суттєва трансформація пріоритетів у шлюбних установках молоді. Значимість традиційних побутово-господарських функцій сім'ї та обов'язків батьківства поступово знижується, поступаючись місцем новим потребам і очікуванням. Натомість зростає роль емоційно-терапевтичних відносин: шлюб і сім'я все більше сприймаються як середовище психологічної підтримки, стабілізації емоційного стану та захисту від стресу. Паралельно посилюються інтимно-сексуальні очікування, які виконують не лише

фізіологічну функцію, а й слугують засобом емоційної розрядки у кризових умовах. Особливого значення набувають соціально-професійні очікування від партнера, адже прагнення до спільної реалізації у професійній та соціальній сферах стає ключовим фактором у виборі партнера. Таким чином, соціальна нестабільність формує адаптивні шлюбні установки молоді, у яких традиційні сімейні цінності доповнюються або навіть частково замінюються психологічною, емоційною та соціально-професійною підтримкою, що відображає потреби молоді виживати та самореалізовуватися у сучасних кризових умовах [3].

Для виявлення особливостей шлюбних установ молоді було проведено емпіричне дослідження проведене онлайн через платформу Facebook у період березня-квітня 2025 року. До вибірки увійшли 58 респондентів віком від 19 до 24 років, серед яких 36 дівчат і 22 юнаки, переважна більшість яких є студентами вищих навчальних закладів. Для оцінки шлюбних установ молоді застосовувалися комплексні методи психологічного дослідження. Зокрема, використовувалася Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І. Юнда, яка дозволяє визначити рівень готовності молодих людей до створення сім'ї та їхню психологічну налаштованість на шлюбні відносини. Крім того, застосовувався опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОП) А. Волкова, що дає змогу виявити очікування молоді щодо партнерських ролей, соціально-професійної та емоційної взаємодії у шлюбі, а також визначити пріоритетні цінності у сімейному житті. Використання цих методів дозволило отримати комплексну картину шлюбних установ сучасної молоді в умовах соціальної нестабільності.

Результати проведеного дослідження демонструють різні рівні готовності молоді до сімейного життя та пріоритети у формуванні шлюбно-сімейних установок. Так, 38,6 % опитаних виявили високий рівень готовності до створення сім'ї, 47,8 % – середній рівень, тоді як 13,6 % показали низьку готовність. Особливо варто відзначити, що серед дівчат спостерігається стійка мотивація до вступу в шлюб, що свідчить про сильну внутрішню готовність до сімейного життя.

Щодо шлюбно-сімейних установок молоді, найбільше значення мають особистісна ідентифікація з партнером (37 %), що відображає очікування спільності інтересів, цінностей та способів проведення часу. Важливим чинником стабілізації у стресових умовах соціальної нестабільності виявилися емоційно-терапевтичні стосунки (35,4 %), які забезпечують емоційну підтримку та психологічний комфорт у партнерстві. Інтимно-сексуальна задоволеність (34 %) виступає не лише засобом задоволення фізіологічних потреб, але й важливим механізмом

емоційної розрядки. Очікування щодо соціальної активності партнера (33,5 %) підкреслює значимість професійної та соціальної реалізації у майбутньому сімейному житті. У той же час, нижчі показники отримали установки, пов'язані з батьківством та вихованням дітей (27,1 %), соціальною активністю (30,1 %) та вимогами до зовнішньої привабливості партнера (24 %), що відображає зміщення пріоритетів у сучасній молоді в умовах соціальної нестабільності.

Дослідження також виявило гендерні відмінності у рольових очікуваннях. Для юнаків найбільш значущими є емоційна та психологічна підтримка партнерки (45,5 %), спільність інтересів і цінностей (41,4 %), зовнішня привабливість (37,1 %), задоволеність інтимно-сексуальною сферою (36,6 %) та роль жінки у вихованні дітей (34,4 %). Для дівчат пріоритетними є соціальна активність та професійна самореалізація партнера (41,2 %), особистісна ідентифікація з ним (32,5 %) та задоволеність інтимно-сексуальною сферою (31,4 %). Отримані дані свідчать про те, що сучасна молодь формує шлюбні установки, які поєднують емоційні, психологічні та соціально-професійні очікування, адаптуючись до умов соціальної нестабільності.

На основі отриманих результатів можна запропонувати низку рекомендацій для різних груп. Для молоді важливо активно розвивати навички комунікації та емпатії, що сприятиме ефективній взаємодії з партнером у сімейному житті. Не менш важливим є усвідомлення значення емоційної підтримки та здатності створювати психологічно безпечне середовище у шлюбі. Молоді слід планувати спільне життя з урахуванням соціально-професійних та інтимно-емоційних очікувань, обговорюючи взаємні ролі та обов'язки.

Для психологів та соціальних консультантів доцільно організовувати тренінги та консультації, спрямовані на розвиток готовності до шлюбу та формування здорових шлюбно-сімейних установок. Варто звертати увагу на гендерні відмінності у рольових очікуваннях і допомагати молоді узгоджувати професійні, соціальні та емоційні пріоритети у партнерстві. Рекомендовано також використовувати методики розвитку навичок конструктивного вирішення конфліктів і підтримки емоційної стабільності у сім'ї.

Освітні та соціальні інституції можуть включати у навчальні програми курси або семінари з розвитку соціальних і емоційних компетенцій, планування сім'ї та відповідального батьківства. Крім того, важливо підтримувати молодь у створенні соціальних мереж взаємопідтримки та обговоренні цінностей сім'ї, шлюбу й партнерства в умовах соціальної нестабільності. Також рекомендовано розробляти

програми, спрямовані на зміцнення психологічної стійкості молоді та адаптацію до кризових соціальних умов.

Сучасна соціальна нестабільність суттєво впливає на формування шлюбних установ молоді в Україні. Молодь змінює пріоритети у шлюбних очікуваннях: зменшується значимість традиційних обов'язків батьківства та побутових функцій, натомість зростає роль емоційно-терапевтичних відносин, інтимно-сексуального задоволення та соціально-професійної реалізації партнера. Внутрішні чинники (мотивація, цінності, емпатія, комунікативні навички) та зовнішні впливи (соціальна нестабільність, економічні умови, сімейне оточення, медіа) взаємодіють у формуванні адаптивних шлюбних установ молоді. Гендерні відмінності відображають різні пріоритети юнаків і дівчат у партнерських очікуваннях. Отримані результати підкреслюють необхідність розвитку комунікативних, емоційних та соціально-професійних навичок молоді для підготовки до стабільного сімейного життя в умовах кризового середовища.

Список використаних джерел

1. Кравець В. П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в Україні XXI століття: стан, тенденції, шляхи вдосконалення : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 584 с.
2. Овчаренко Л. М. Соціальні інститути та молодь : трансформація цінностей в умовах кризи. Харків, 2020. 123 с.
3. Мельник О. І. Гендерні особливості ролєвих очікувань у молодіжному шлюбі. *Психологія і суспільство*. 2020. № 2. с. 67-78.